

Brussel, 14/03/2018

Belfius publiceert een update van zijn *Typologie van de gemeenten* in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen

Een unieke tool voor een vergelijking van de 308 Vlaamse gemeenten op basis van 150 indicatoren

De gegevens van de 589 gemeenten van het land met elkaar kruisen om ze onderling met elkaar te vergelijken op grond van hun demografische, morfologische en sociaal-economische kenmerken, en daarmee de lokale beheerders en mandatarissen een instrument in handen spelen dat hen toelaat de grote (financiële) maatschappelijke uitdagingen af te lijnen. Dat was 20 jaar gelden de bedoeling van de eerste *Typologie van de gemeenten*, een studie die mettertijd een referentiewerk is geworden voor tal van instanties zoals toezichhoudende overheden, instellingen voor statistiek, universiteiten, de NBB enz.

Ondertussen zijn de Vlaamse, Brusselse en Waalse gemeenten flink veranderd en die verandering zal niet snel stilvallen. Onze gemeenten zullen blijven evolueren om het hoofd te kunnen bieden aan de grote uitdagingen van onze samenleving (mobiliteit, vergrijzing enz.).

Precies om een beter idee te krijgen van deze evolutie en de impact ervan op factoren zoals bijvoorbeeld mobiliteit, levensstandaard, economische activiteit of infrastructuur stelt Belfius een geactualiseerde versie voor van zijn *Typologie van de gemeenten*. Een unieke analyse in zijn soort, met een vergelijking van de gemeenten op basis van niet minder dan 150 indicatoren die toelaat de uitdagingen van elk type gemeente in kaart te brengen.

Enkele kernboodschappen

- ✓ **In Vlaanderen is een (stads)centrum nooit veraf**
 - De aantrekking van een stad of gemeente hangt af van het aanbod van diensten en voorzieningen zoals onderwijs, ziekenhuis & zorg, cultuur, openbaar vervoer, overheidsdiensten, sport, loketfunctie, handel en diensten.
- ✓ **De “rijkdom” zit geconcentreerd in het centrum, in woongemeenten rondom de steden**
- ✓ **Gemeenten met een concentratie van economische activiteit liggen langs grote verkeersassen (E19, E17, E40, Albertkanaal, ...) en hebben niet noodzakelijk de hoogste inkomens.** Vlamingen zijn immers pendelaars, ze wonen niet noodzakelijk in gemeenten met werkgelegenheid maar wel in de buurt ervan.
- ✓ **Vooral het centrum van Vlaanderen “verjongt”, het Brussel-effect is er zeer duidelijk**
- ✓ **Vergrijzing zet zich door in de Kempen, Limburg en aan de kust**
 - Impact op inkomens en personenbelasting
- ✓ **Zes grote types van gemeenten in Vlaanderen** : woongemeenten, landelijke gemeenten, gemeenten met een concentratie van economische activiteit, verstedelijkte gemeenten, grote en regionale steden en kustgemeenten.

✓ **Uitdagingen voor volgende bestuursperiode** verschillen voor elk type van gemeente.

Enkele voorbeelden :

- Gemeenten en steden met **centrumfunctie** en **verstedelijkte gemeenten**:
 - smart blijven investeren in aantrekkelijkheid met brede waaier van voorzieningen
 - sociale weefsel versterken, ook als de inkomensbasis verschaalt
 - mobiliteit en leefbaarheid in verstedelijkte centra
- Gemeenten met **vergrijzing**, ongeacht of ze landelijke gemeenten zijn of in de stadsrand liggen:
 - financieel gezien: hoe het verlies aan inkomsten opvangen om hetzelfde uitgaven- en investeringsniveau te behouden ? beleid aanpassen aan nieuwe situatie ?
 - Hoe zorgopvang voor ouderen organiseren ?
- Gemeenten met **toenemend aantal jongeren**:
 - evenwicht houden tussen inkomsten en uitgaven, ook wanneer meer uitgaven en investeringen nodig zijn in bijkomende kinderopvang, jeugdsportactiviteiten, ...

Waarom een typologie van de gemeenten?

De gemeente is het bestuursniveau dat het dichtst bij de burger staat. Heel wat factoren maken dat elke gemeente een eigen specifieke context heeft die sterk afhangt van haar intrinsieke kenmerken, zoals de geografische ligging, de bevolkingsstructuur en het economisch weefsel.

Een typologie samenstellen (d.w.z. homogene groepen van gemeenten) helpt het vaak monolithische beeld van de gemeentesector te doorbreken en toont de **dynamiek van gemeenten**. Die kan sterk verschillen tussen gemeenten net zoals de **beperkingen en uitdagingen voor de gemeentebestuurders**.

Gemeenten indelen in homogene klassen op basis van hun sociaaleconomische omgeving is interessant omdat het een extra **referentiekader** biedt om hun **financiële toestand** te analyseren (fiscale capaciteit, investeringsniveau, kosten voor sociale bijstand en veiligheid, schuldgraad enz.). Het laat ook toe om gemeenten onderling op een adequate manier te vergelijken ("benchmark"). De behoefte aan zo'n classificatie is duidelijk, vooral voor de nieuwe gemeentebestuurders die binnenkort, na de lokale verkiezingen van 2018, zullen worden geïnstalleerd.

Bij de vorige edities van de Belfius-indeling belichtte de analyse de specifieke statistische dynamiek van elk gewest. Ook dit keer **gebeurde de oefening opnieuw per gewest (Vlaanderen, Wallonië en Brussel)**.

Een referentiestudie die dringend moest worden bijgestuurd

De nieuwe typologie is de tweede update sinds 1997, jaar waarin de eerste typologie tot stand kwam. Ze werd voor het eerst aangepast in 2007. In tien jaar tijd ondergingen sommige gemeenten ingrijpende wijzigingen, zowel door veranderingen op hun grondgebied als qua bevolking en economische activiteit. In de aanloop naar een nieuwe bestuursperiode was het dus aangewezen om de typologie bij te sturen op basis van de meest recente statistieken.

De sociaaleconomische typologie van Belfius heeft in België een zekere bekendheid verworven als enige in zijn soort. Belfius hanteert de typologie als invalshoek in de diverse financiële analyses die ze uitwerkt, maar de typologie van de gemeenten wordt ook gebruikt door tal van instellingen zoals instituten voor statistiek, universiteiten, toezichthoudende overheid, de NBB,

Een leerrijke statistische uitdaging

De specifieke eigenheid van elke gemeente wordt gemeten aan de hand van een hele reeks sociaaleconomische gegevens (bodembestemming, inkomensniveau, bevolkingsstructuur, economische activiteiten enz.) gepubliceerd door verscheidene officiële instanties voor statistiek¹. Vertrekkend van een database met meer dan 150 beschikbare indicatoren per gemeente, konden via

¹ Nationaal Instituut voor de Statistiek (NIS), Statistiek Vlaanderen, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA), Institut wallon de l'évaluation, de la prospective et de la statistique (IWEPS) om er slechts enkele te noemen.

een verfijnde statistische methode² een aantal synthetische dimensies (“factoren” genoemd) worden afgeleid.

Hieruit blijkt dat de verscheidenheid bij de Vlaamse gemeenten in een **5-tal grote dimensies** (factoren) te vatten valt. In volgorde van afnemend belang zijn dit :

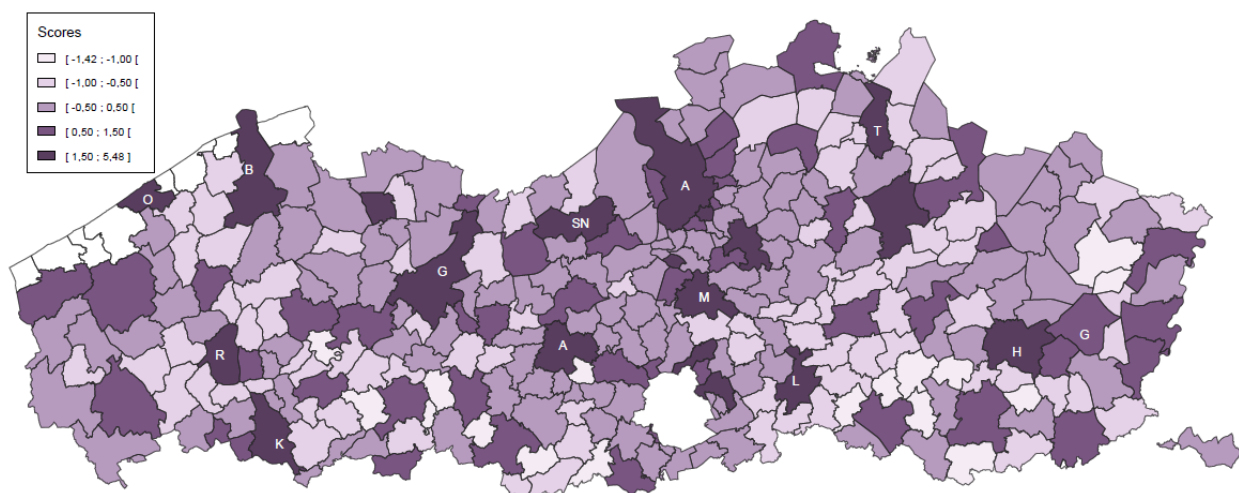
- de aanwezigheid van voorzieningen in een gemeente (d.w.z. de aantreking die een gemeente heeft op de bevolking van andere gemeenten door haar uitrustingsniveau)
- de levensstandaard van de bevolking
- het landelijk karakter (versus de verstedelijkingsgraad)
- de leeftijds piramide (meer bepaald de vergrijzingstrend al dan niet met een toenemend aantal jongeren)
- de economische activiteit (bijvoorbeeld de aanwezigheid van een industriezone of grote ondernemingen op het grondgebied van de gemeente)

Elke gemeente krijgt voor elk van de 5 dimensies een “score” waarmee ze zich positioneert ten opzichte van het gewestelijk gemiddelde. Die eerste analysefase levert heel wat informatie en leidt tot een aantal **vaststellingen**:

In Vlaanderen is een (stads)centrum nooit veraf: de voorzieningen liggen binnen bereik, ofwel vlakbij, in verstedelijkte gebieden, ofwel op relatief korte pendelafstand

Van West-Vlaanderen tot Limburg, over het hele grondgebied verspreid, zijn er gemeenten en steden die een zekere centrumfunctie uitoefenen doordat ze heel wat handel en diensten concentreren. Het gaat zowel om privé- als overheidsdiensten, maar ook om infrastructuur voor sport, cultuur en openbaar vervoer. Dit betekent onder meer aantreking omwille van de arbeidsplaatsen. Maar ook andere troeven worden uitgespeeld, zoals scholen en ziekenhuis of zorginstelling. Door het feit dat die aanwezig zijn, vormen ze een plus voor de eigen bevolking en trekken ze tegelijkertijd ook mensen uit (omliggende) gemeenten aan.

Dit is aan de scores te zien duidelijk het geval voor grootsteden zoals Antwerpen en Gent, universiteitssteden zoals Leuven en Hasselt (V15 grote en regionale steden), maar ook voor kleinere steden met een bloeiend historisch centrum zoals Ieper en Lier en gemeenten met specifieke handel en diensten (V12 gemeenten en kleine steden met centrumfunctie en economische activiteit). Dergelijke aantreking en centrumfunctie is ook terug te vinden in gemeenten die over meer voorzieningen dan gemiddeld beschikken zoals Tongeren en Geraardsbergen (V13-V14: goeduitgeruste gemeenten en kleine steden).

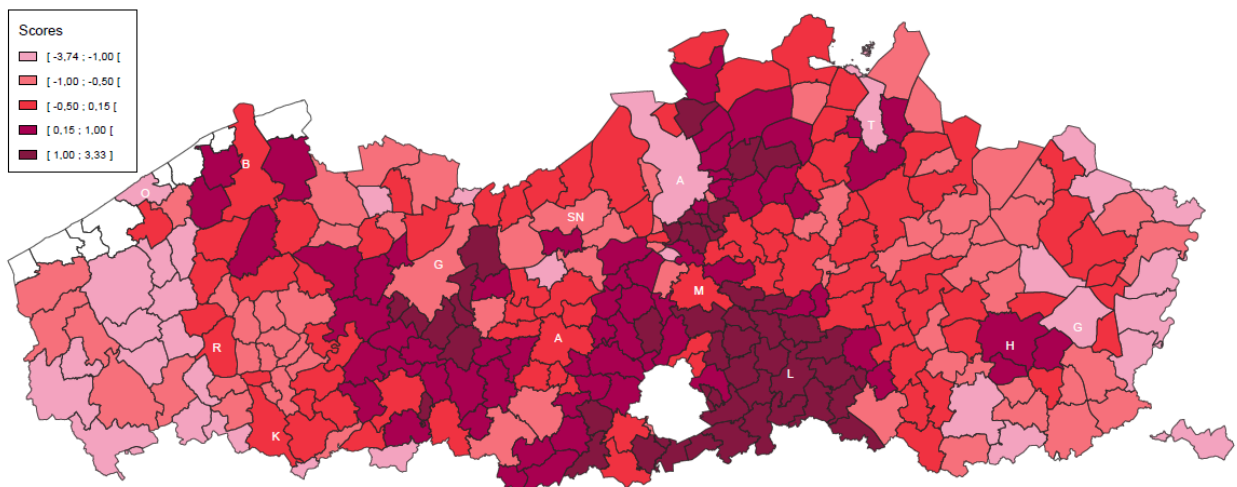

² De zogenaamde “factoranalyse”.

Rijkdom zit geconcentreerd in woongemeenten rond de steden

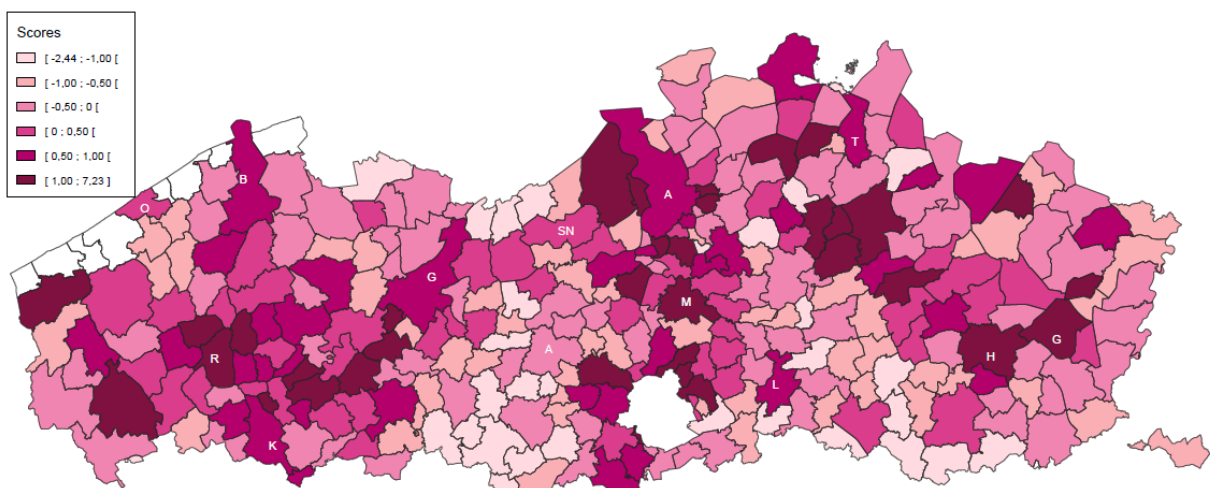
De bloeiende steden mogen dan al veel mensen aantrekken door hun voorzieningen en werkgelegenheid, ze zijn meestal niet de gemeenten met de rijkste bevolking. Woon-werkpendel leidt vaak tot een hogere levensstandaard van de bevolking in de zogenaamde woongemeenten rondom de steden. Dit is qua scores duidelijk het geval in de rand rond Brussel, Antwerpen, Gent, Brugge, Leuven en Hasselt.

Dezelfde gradatie qua levensstandaard is terug te vinden in de clusterindeling bij de woongemeenten (V1-V2-V3 versus V4-V5) en bij de landelijke gemeenten (V6 landelijke woongemeenten met hogere inkomens versus V7-V8). Tussen de grote en regionale steden, die allemaal sterk scoren voor aantrekkingskracht, bestaan er echter grote verschillen qua levensstandaard (bijvoorbeeld Antwerpen ten opzichte van Brugge en Leuven).

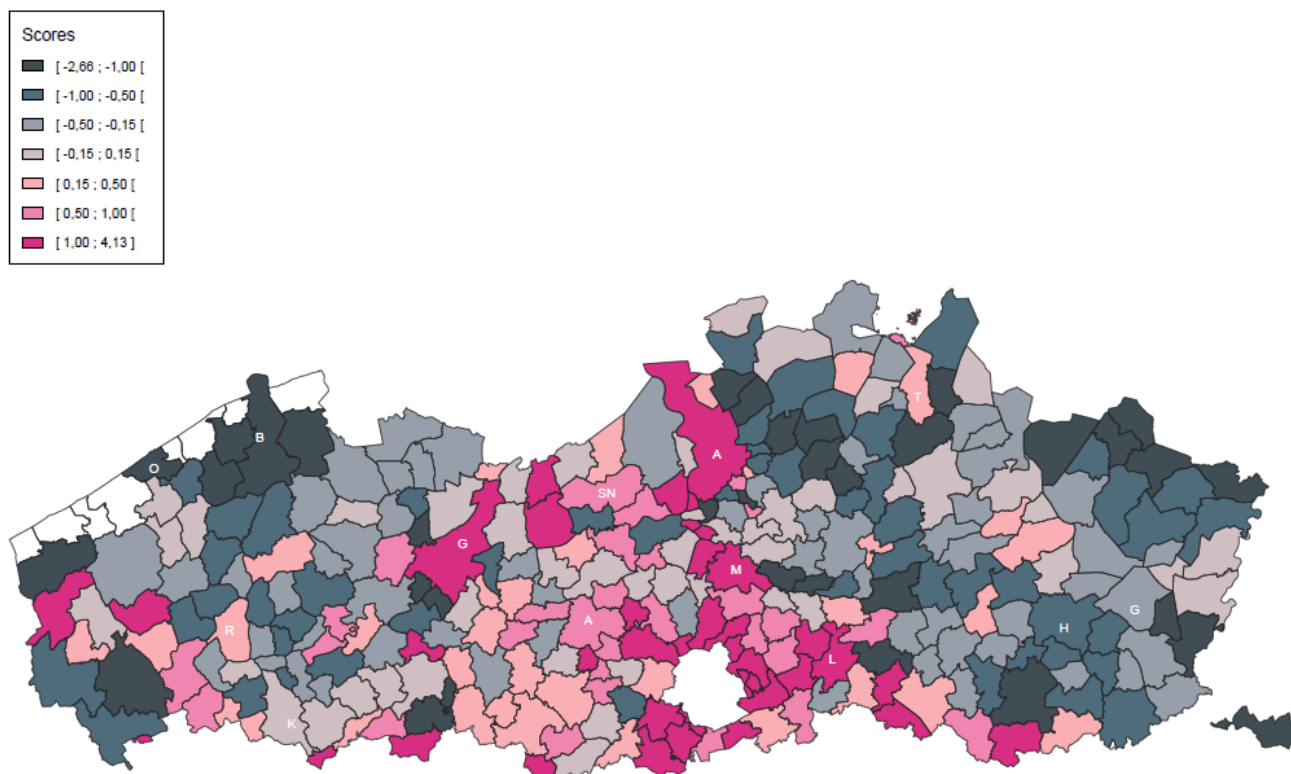
Gemeenten met accent op economische activiteit liggen verspreid over de hele regio

Zoals hierboven al vermeld zijn Vlamingen pendelaars, ze wonen niet noodzakelijk in gemeenten met werkgelegenheid maar wel in de buurt ervan. Dit heeft consequenties voor de gemeenten zelf. Economische activiteit creëert welvaart. Dit gaat op voor het globale nationale niveau, maar niet noodzakelijkerwijze voor het lokale niveau. De inkomens die voort vloeien uit lokale economische activiteit gaan soms wel eens naar de bevolking in naburige woongemeenten. Het belang van de verkeersassen valt hier ook op: het Albertkanaal, de E17 of de E19 brengen duidelijk economische activiteit met zich mee.

Vooral het centrum van Vlaanderen “verjongt”.

Ondanks het feit dat heel Vlaanderen vergrijsd, is die evolutie veel minder sterk in de Vlaamse ruit dan in het westen of het oosten van de Vlaamse regio. Ook sommige centrumsteden verjongen. Verschillende factoren spelen hierbij een rol, maar een Brussel-effect is zeer duidelijk: jonge gezinnen verlaten Brussel, maar ook vanuit Limburg of West-Vlaanderen probeert men dicht bij Brussel te wonen. Een grootstedelijke problematiek en mobiliteitsproblemen (pendel) zijn hier achterliggende factoren.

De groepen van gemeenten (16 clusters): een combinatie van de vijf dimensies

Na het toekennen van scores werden de gemeenten gegroepeerd via een tweede statistische verwerking (“clustering”) en dit op basis van de scores voor elk van de factoren (basisdimensies) zodat er statistisch homogene groepen (of “clusters”) werden gevormd.

Dit resulteert in 16 Vlaamse clusters, waarvan de volledige lijst in bijlage zit.

In Vlaanderen spitsen die 16 clusters zich toe **op zes grote types** van gemeenten:

- Woongemeenten
- Landelijke gemeenten
- Gemeenten met concentratie van economische activiteit
- Verstedelijkte gemeenten
- Grote en regionale steden
- Kustgemeenten.

Meerdere maatschappelijke uitdagingen.

De sociaaleconomische kenmerken van de gemeente beïnvloeden in aanzienlijke mate de prioriteiten die de gemeentebestuurders beleidsmatig leggen.

Gemeenten en steden met **centrumfunctie** en **verstedelijkte gemeenten** bieden een brede waaier van voorzieningen. Ze moeten smart blijven investeren in die aantrekkelijkheid, ook als hun inkomensbasis verschaalt, en tegelijk het sociale weefsel versterken. Ook mobiliteit en leefbaarheid in verstedelijkte centra vormen een speerpunt in het lokaal beleid.

Gemeenten met **vergrijzing**, ongeacht of ze landelijke gemeenten zijn of in de stadsrand liggen, zullen een manier moeten vinden om hun financieel verlies aan inkomsten op te vangen die de vergrijzing van hun bevolking met zich mee zal brengen. Willen ze hetzelfde uitgaven- en investeringsniveau behouden of passen ze hun beleid aan aan de nieuwe situatie? Hoe betaalbare opvang voor zorgbehoevende ouderen organiseren? Hoe senioren actief betrekken bij beleid, sport en activiteiten?

Gemeenten met een **toenemend aantal jongeren** zullen bij hun lokaal beleid een evenwicht moeten houden tussen inkomsten en uitgaven, ook wanneer er meer uitgaven nodig zijn om te investeren in bijkomende kinderopvang, jeugdsportactiviteiten, enz...

Bijlage 1

Sociaaleconomische typologie van de Vlaamse gemeenten (2017)

Woongemeenten

- V1 Gemeenten in de stadsrand met hoge inkomens en vergrijzende bevolking
- V2 Gemeenten in de stadsrand met hogere inkomens en toenemend aantal jongeren
- V3 Woongemeenten met hogere inkomens
- V4 Woongemeenten met toenemend aantal jongeren
- V5 Woongemeenten met vergrijzende bevolking

Landelijke gemeenten

- V6 Landelijke woongemeenten met hogere inkomens
- V7 Landbouwgemeenten
- V8 Landelijke woongemeenten met eerder vergrijzende bevolking

Gemeenten met concentratie van economische activiteit

- V9 Gemeenten in de stadrand met economische activiteit en toenemend aantal jongeren
- V10 Gemeenten met economische activiteit en vergrijzende bevolking
- V11 Gemeenten met groter bevolkingsaantal en economische activiteit
- V12 Gemeenten en kleine steden met centrumfunctie en economische activiteit

Verstedelijkte gemeenten

- V13 Goeduitgeruste gemeenten en kleine steden met vergrijzende bevolking
- V14 Goeduitgeruste gemeenten en kleine steden met toenemend aantal jongeren

V15 Grote en regionale steden

V16 Kustgemeenten

⇒ **Volledige lijst van gemeenten en hun cluster (xls)**

Perscontact

Ulrike Pommée
Ulrike.pommee@belfius.be / press@belfius.be
02 222 02 57
www.belfius.com

